

Mokslinis gyvenimas

MOKSLINĖ KONFERENCIJA, SKIRTA PAGERBTI PROF. W. M. ZAWADZKIO ATMINIMĄ

2003 m. rugsėjo 23 d. Vilniaus universitete vyko vienos dienos mokslinė konferencija, skirta pagerbti Vilniaus universiteto ir Varšuvos aukštųjų mokyklų profesoriaus Władysława Marjano Zawadzkiego (1885 09 08–1939 03 08) atminimą. W. Zawadzki gimė Vilniuje, tiek lenkams, tiek lietuviams gerai žinomoje šeimoje. Jis – garsaus XIX a. Vilniaus knygyninko ir leidėjo Juozapo Zawadzkiego vaikas, jauniausiojo sūnaus Felikso palikuonis. Juozapo Zawadzkiego vardas buvo žinomas daugybei lietuvių, mokėjusių šiek tiek skaityti, nes įrašas „Juozapo Zawadzkiego spaustuvėje Vilniuje“ buvo storų lietuviškų maldaknygių antraštiniame puslapyje. Iš tų maldaknygių mokėsi skaityti, katalikų katekizmo, meldėsi ištisos kartos.

W. Zawadzki Vilniuje baigė gimnaziją, 1903–1905 m. Maskvoje, Leipcige, Krokuvėje studijavo iš pradžių gamtos, o paskui – humanitarinius mokslus. Jaunystėje buvo aktyvus PPS narys – Józefo Piłsudskiego bendražygis, persekiojamas už dalyvavimą 1905 m. revoliucijos įvykiuose Lodzėje turėjo emigruoti. Emigracijoje studijavo visuomeninius mokslus Paryžiaus politinių mokslų mokykloje (baigė 1909 m.), paskui Paryžiuje bei Londone studijavo ekonomiką. 1914 m. sugrįžo į Vilnių. Vokiečių okupacijos metais aktyviai dalyvavo Vilniaus lenkų visuomeninėje politinėje veikloje. Itin domėjosi Lietuvos ir Lenkijos valstybingumo atkūrimo

problemomis, turėjo savas vizijas. 1917 m. dėstė politinę ekonomiką Varšuvos politechnikoje ir Aukštojoje prekybos mokykloje Varšuvoje.

1919 m. vasarą sugrįžo į Vilnių. Buvo pakviestas į tų metų rudenį pradėjusio veikti Stepono Batoro universiteto Politinės ekonomijos katedrą, kurioje dirbo iki 1931 m. 1919–1922 m. buvo Teisės ir visuomenės mokslų fakulteto prodekanas, 1922–1924 m. – dekanas. Ekonomikos moksloose W. Zawadzki buvo Lozanos mokyklos sekėjas. Jis – vienas iš matematinių metodų taikymo ekonomikos mokslams mokyklos kūrėjų, dar 1914 m. iš šios mokslų srities išleidęs monografiją prancūzų kalba.

Nuo 1931 m. pasinėrė į politinę veiklą ir apsigyveno Varšuvoje. 1931–1935 m. buvo Lenkijos Respublikos ministru be portfelio, valstybės pasekretoriumi, finansų ministru. Nuo 1936 m. vėl dėstė politinę ekonomiką Aukštojoje prekybos mokykloje Varšuvoje. Palaidotas Saulės (buv. Šv. Apaštalo Petro ir Povilo parapijos) kapinėse, Zawadzkių šeimos kapavietėje.

Prof. W. Zawadzki – Vilniaus universiteto istorijos dalis. Jo atminimui skirtą konferenciją rengė Vilniaus universiteto Tarptautinių ryšių skyrius talkinant Istorijos ir Ekonomikos fakultetams, bet ją inicijavo Vyriausioji prekybos mokykla Varšuvoje. Konferencijai vadovavo Vilniaus universiteto mokslo reikalų prorektorius prof. Juozas Vidmantis Vaitkus, kurio įžangos

žodžiui antrino Vyriausiosios prekybos mokyklos Varšuvoje rektorius prof. Marekas Rockis. Konferencija nesulaukė platesnio mokslinės visuomenės nei žiniasklaidos dėmesio. Joje dalyvavo būrys profesūros ir kitų aukštojo mokslo srities darbuotojų iš Varšuvos, taip pat keliolika vilniečių, daugiausia lenkų bendruomenės atstovų. Konferencijoje bent porą kartų kalbėjo Lenkijos Respublikos prezidento atstovas Mirosławas Głogowski.

Konferencijoje buvo perskaityti 6 pranešimai. Pranešimą apie W. Zawadzkiego gyvenimą ir veiklą padarė prof. Bogdanas Grzeloński. Iš esmės tam pačiam klausimui buvo skirtas lietuvių atstovo prof. Vaclovo Lakio pranešimas, kuriame, be kita ko, buvo atskleistas ir W. Zawadzkiego veiklą aktualumas nūdienai. Prie šių dviejų pranešimų gražiai derinosi Istorijos fakulteto Naujosios istorijos katedros doktoranto Ryšardo Gaidis pranešimas. Tai originalus mokslinis tyrinėjimas, parodantis W. Zawadzkiego kaip politiką Lenkijos valstybės atkūrimo išvakarėse. Iki šiol apie W. Zawadzkiego įvairiašakę politinę veiklą nedaug kas buvo žinoma. Mokslinėje ir populiariojoje literatūroje iki šiol vyravo nuomonė, kad iki valstybės atkūrimo 1918 m. W. Zawadzkiis nedalyvavo politinėje veikloje. Prelegentas Zawadzkių fonduose, esančiuose Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos rankraštyne, surado keletą saugojimo vienetų, į kuriuos iki šiol niekas nebuvo atkreipęs dėmesio. Šių šaltinių pagrindu R. Gaidis ir parašė savo pranešimą „Władysławas Zawadzkiis ir Vilnius Pirmojo pasaulinio karo metu“, aiškiai parodydamas, kokia plati ir įvairiašakė buvo W. Zawadzkiego politinė veikla Pirmojo pasaulinio karo metu, sugrįžus į Tėvynę. Prelegentas labai objektyviai ir argumentuotai išdėstė W. Zawadzkiego pažiūras Lietuvos bei Lenkijos valstybingumo klausimu. Pranešimas sukėlė didelį varšuviečių, ir ne tik jų, susidomėjimą. Diskusijose buvo pabrėžta, kad R. Gaidis savo pranešime

išdėstė labai skirtingus požiūrus, bet tai padarė be emocijų, ramiai ir oriai.

W. Zawadzkiego ekonomines teorijas išsamiai aptarė prof. Janusz Bieksiakas. Šis pranešimas turėjo šiek tiek bendro su prof. V. Lakio pranešimu, bet abu pranešimai nesidubliavo. VGTU atstovų dr. Manuelos Tvaronavičienės ir prof. R. Ginevičiaus bendrą pranešimą apie dabartinės Lietuvos ekonomikos raidą perskaitė dr. M. Tvaronavičienė. Tai buvo lyg ir Lietuvos ūkio bei jo galimybių pristatymas kolegoms iš Lenkijos – įdomus kartoschemų, diagramų, grafikų demonstravimas, lydimas trumpų pastabų bei komentarų. Pabaigoje programoje nedeklaruotą pranešimą padarė mgr. Davidas Żochowski.

Ši W. Zawadzkiego atminimo konferencija skirtina mokslų istorijos sričiai. Diskusijų metu ne kartą kalbėta apie Vilniaus universiteto bendradarbiavimą su Lenkijos universitetais, apie to bendradarbiavimo svarbą ir akivaizdžią abipusę naudą. Buvo pabrėžta, kad ši konferencija labai gražiai atrodo Europos bendradarbiavimo kontekste.

Viena dėmesio verta „europėjimo“ smulkmena. Konferencijos darbas buvo organizuotas anglų kalba. Šia kalba buvo pasakytos įžangos kalbos, pirmininkaujantieji ją tvarkė konferencijos darbą, visi trys lenkų pranešimai buvo perskaityti angliškai, angliškai kalbėjo beveik visi diskusijų dalyviai, netgi konferencijos programa buvo išspausdinta angliškai. Tai neįprasta bendroms lietuvių ir lenkų mokslininkų konferencijoms, anksčiau vykusioms Vilniaus universitete. Beje, du iš trijų lietuvių prelegentų (V. Lakis ir R. Gaidis) pranešimus skaitė lenkiškai. Iškilė W. Zawadzkiego atminimo įamžinimo Vilniuje ir universitete klausimas.

Ši konferencija nuskambėjo kaip Vilniaus universiteto 425-ųjų metinių minėjimo pirmasis akordas, nors apie tai viešai nebuvo užsiminta.

Sigitas Jегelevičius